

Interzice Biblia ca femeile să aibă slujbe sau slujiri de conducere în biserică?

Philip B. Payne · Traducere în limba germană: Hans-Jörg Ronsdorf și Gabi Singer · mai 2023 · revizuit în octombrie 2026

Philip B. Payne © 2023 Payne Loving Trust

(Traducere în limba germană: Hans-Jörg Ronsdorf și Gabi Singer, cu amabila permisiune a autorului)

Puteți descărca această prelegere și prezentarea PowerPoint de pe www.pbpayne.com (în limba engleză), cu toate imaginile vechilor texte grecești, care aici sunt redată doar în parte.

La începutul studiilor mele de doctorat la Universitatea Cambridge, un lector a spus: „Niciun loc din Noul Testament, înțeles corect în contextul lui original, nu îngreșează slujirea femeilor.” Aproape că m-am ridicat și am strigat: „**Nu este adevărat!**”

Această prelegere rezumă rezultatele cercetărilor mele din ultimii 50 de ani, care m-au făcut să-mi schimb gândirea în privința **celor patru obiecții principale împotriva** femeilor în funcții de conducere.

Obiecția 1: Biblia învață că bărbatul este capul.

Cu alte cuvinte, numai bărbații ar trebui să conducă în biserică și acasă. Această idee se sprijină pe traducerea textului din 1 Corinteni 11:3: „**bărbatul este capul femeii**”. În română (ca și în alte limbi), cuvântul „cap” implică astăzi adesea „autoritate peste”. Contextul arată însă că Pavel voia să spună „**bărbatul este originea femeii**” și se referea prin aceasta la Adam. „Cap” în sensul de izvor se găsește în dicționarele grecești începând cu secolul al XII-lea.¹

Autoritatea **nu** era un sens obișnuit al cuvântului „cap” în greacă. Cel mai cuprinzător dicționar grecesc enumeră patruzeci și nouă de sensuri figurate ale acestui cuvânt. Niciunul dintre ele nu cuprinde autoritatea.²

Cele mai multe dicționare ale limbii grecești vechi profane nu dau niciun exemplu al acestui cuvânt în care el să însemne autoritate. Cea **mai veche** pomenire a cuvântului cu sensul de *autoritate* pe care am găsit-o într-un dicționar grecesc profan provine din secolul al patrulea după Hristos. Dicționarele grecești califică *cap* cu sensul de *autoritate* drept bizantin sau medieval, adică mult după ce a scris Pavel. Este deci puțin probabil ca Pavel să fi vrut să exprime prin *cap* ideea de *autoritate*.

Traducerea grecească a Bibliei ebraice (Septuaginta), foarte răspândită pe vremea lui Pavel, confirmă că *autoritatea nu* era un sens obișnuit al acestui cuvânt.³ Ea traduce trimerile ebraice la un cap fizic aproape **întotdeauna** cu acest cuvânt, dar aproape **niciodată** atunci când „*cap*” înseamnă „**conducător**”.

Există 180 de cazuri în care cuvântul ebraic pentru *cap* înseamnă conducător. În **numai unul** dintre aceste 180 de cazuri Septuaginta grecească folosește în mod clar cuvântul „cap” (*kephale*) ca metaforă pentru „conducător”. Toate celelalte cazuri **pretinse** în care „*cap*” înseamnă „conducător” au fost adăugate de Origen în secolul al III-lea. Din context reiese însă că ele înseamnă altceva decât „conducător” sau sunt traduse prin „drept cap”⁴, ceea ce cititorii greci puteau înțelege mai degrabă ca „**asemenea unui cap**” și nu ca „**este un cap**”⁵.

Niciuna dintre cele 12 metafore ale lui Pavel cu *cap* nu cere sensul de *autoritate*. **Zece** vor să exprime *izvorul* sau originea, iar celelalte două înseamnă **vârful**, punctul culminant.⁶

Excluderea femeilor de la conducerea bisericii nu se împacă cu numeroasele confirmări ale unor femei conducătoare în Biblie. Șapte dintre cele zece persoane pe care Pavel le numește în Romani 16 colaboratori în slujire sunt femei, între ele Fivi, „diaconiță a bisericii din Chencrea” și „conducătoare (gr. prostatis)⁷ a multora, inclusiv a mea”, și Lunia, care, ca și soțul ei, era „vestită între apostoli”.⁸

Pe scurt, se poate spune: dicționarele grecești profane, Biblia grecească, felul în care Pavel folosește limba și confirmarea de către Pavel a femeilor în conducerea bisericii arată că Pavel nu a înțeles prin „cap” „autoritate”. Nicăieri Biblia nu învață supremația sau rolul de conducător al bărbatului în relația cu femeia.

Obiecția 2: 1 Timotei 2:12 învață: „Nu-i îngădui femeii să învețe pe alții sau să aibă autoritate peste bărbat.”

Dacă înțelegem aceasta ca o interdicție generală, ignorăm faptul că **singurele** persoane identificate în 1 Timotei ca amăgite de învățători falși sunt femei și că această epistolă se ocupă de o problemă **locală** specifică⁹.

În plus, această traducere este îndoielnică din **patru** motive.

În primul rând, cuvântul grecesc *authentein*, pe care vechea NIV (New International Version) îl traduce prin „a avea autoritate”, este tradus cel mai bine prin „**a pune mâna pe autoritate**”. Prima apariție a acestui cuvânt care înseamnă în mod clar „a exercita autoritate” vine abia **trei secole** mai târziu.¹⁰ În Noul Testament se folosește un alt cuvânt pentru „a exercita autoritate”. Pe vremea lui Pavel, acest cuvânt putea însemna fie „a domina”, fie, ceea ce era mai des cazul (de 21 de ori), „a-și asuma autoritatea, smulgând-o pentru sine”.

De aceea traducerea King James are formularea mai exactă: „**a uzurpa autoritatea**”. Dicționarul standard al Noului Testament definește acest cuvânt ca „a **ocupa** o poziție de autoritate independentă”. NIV din 2011 și-a **corectat** traducerea în „**a-și aroga autoritatea**”.

În al doilea rând, Pavel folosește de obicei conjuncția *oude* („și nu”) care leagă „a învăța pe alții” de „a pune mâna pe autoritate” ca să exprime un **singur** gând.¹¹ Prin urmare, el le interzice femeilor să învețe pe alții **numai atunci** când, pentru aceasta, își însușesc autoritatea. Interdicția nu le îngrădește pe femeile cu o împuternicire recunoscută de a învăța pe alții, ca Priscila, care l-a învățat pe Apolo în același oraș. Pavel o salută în Epistola a doua către Timotei.

În al treilea rând, „**nu îngădui**” este o traducere înșelătoare, pentru că acest verb se referă în greacă de obicei la ceva **limitat în timp** și **nu permanent**. Forma lui gramaticală exprimă **rareori** o interdicție permanentă. De obicei se referă la o permisiune sau o interdicție care este în vigoare pe moment și **ar trebui** de aceea tradusă prin „**Nu îngădui (acum)**”, ceea ce se referă mai degrabă la criza actuală din Efes decât la o interdicție universală.

În al patrulea rând: dacă acest verset le interzice femeilor **pentru totdeauna** să învețe pe alții, atunci el **contrazice** numeroasele afirmații pozitive ale Bibliei despre femei care îi învață pe alții.

Dumnezeu a descoperit prin femei pasaje-cheie ale **Scripturii** inspirate, între care cântările Mariei (Miriam) și Deborei, rugăciunea Anei, prorocia Abigailiei, *cuvântul inspirat* al mamei împăratului

Lemuel, binecuvântarea Elisabetei și Magnificat-ul Mariei, prima **interpretare creștină a Sfintei Scripturi**.¹²

1 Timotei 2:12 se ocupă deci de o problemă specifică, și anume de femeile amăgite din biserica din Efes, care răspândeau învățături false. Acest loc le interzice femeilor din această biserică să-și însușească autoritatea și să învețe un bărbat. Femeile care învață pe alții cu o slujbă de învățătoare recunoscută, ca Priscila, nu ar pune mâna pe o asemenea autoritate. Pavel nu le interzice femeilor peste tot sau în orice vreme să învețe pe alții sau să aibă autoritate peste bărbați.

Obiecția 3: Femeile nu pot fi prezbiteri, episcopi (supraveghetori) sau pastori ai bisericilor locale, pentru că Biblia prevede numai bărbați, niciodată femei, în conducerea bisericilor locale.

De fapt, în afară de **Hristos, Noul Testament nu numește pe nimeni** pe nume, nici bărbat, nici femeie, drept **episcop** sau **păstor**.

Când Ioan este numit „prezbiterul”, iar Petru „prezbiter împreună cu ei”, aceasta nu se referă la o anumită biserică locală, ci, posibil, la faptul că ei, ca **martori oculari apostolici**, erau prezbiteri ai întregii Biserici, respectiv ai Bisericii din toată lumea.

În Biblie, **numai** unei singure persoane i se dă un titlu specific pentru conducerea unei **biserici locale**: „Fivi, diaconiță a bisericii din Chencrea”. Este „practic **sigur** că Fivi este numită «o diaconiță (sau poate «diaconița»)» a bisericii de acolo.”¹³

Pavel îi încurajează pe toți credincioșii să devină episcopi sau prezbiteri, spunând: „Adevărat este cuvântul acesta: Dacă **cineva** râvnește la slujba de episcop, dorește o lucrare frumoasă.”¹⁴

Subiectul calificărilor pentru prezbiteri din Tit 1 este de asemenea „**oricine**”. În originalul grecesc nu există în niciuna dintre cele două liste niciun „el”, „pe el” sau „al lui” și **nicio altă** restricție (gramaticală) la bărbați, spre deosebire de cele mai multe traduceri englezești sau germane.

Unii cred că condiția „**bărbatul unei singure neveste**” le exclude pe femei, dar chiar apărători de frunte ai patriarhatului, respectiv ai complementarismului, Douglas Moo și Thomas Schreiner, recunosc că aceasta **nu** le exclude pe femei.¹⁵ Inscriptiile funerare arată că „bărbatul unei singure neveste” era o **expresie** pentru credințioșii în căsnicie.¹⁶ Este greșit să tratezi un singur cuvânt dintr-o expresie ca pe o condiție **de sine stătătoare**.¹⁷ Deoarece Fivi era diaconiță și condițiile pentru **femei** sunt cuprinse în condițiile pentru **diaconi** din 1 Timotei 3:11, „bărbatul unei singure neveste” din versetul următor nu le poate, firește, **exclude** pe femei.

Chiar și reprezentantul patriarhatului din secolul al patrulea, Ioan Gură de Aur, a scris: „«Bărbați ai unei singure neveste» este valabil și pentru diaconițe.”¹⁸ El înțelegea că formele masculine grecești **nu** le exclud pe femei. În Noul Testament există între 7.500 și 8.000 de forme masculine care fie trebuie, fie pot să le cuprindă și pe femei, aproximativ o astfel de formă gramaticală pe verset.¹⁹ Cum a arătat Gordon Hugenberger, este obișnuit ca cerințele biblice pentru bărbați să fie valabile și pentru **femei**.²⁰

Obiecția 4: Pavel poruncește de trei ori: „Femeile să tacă în biserici” (1 Corinteni 14:34-35).

Deși manuscrisele timpurii ale Coranului conțin variante textuale considerabile, islamul a învățat pe scară largă că textul Coranului nu a fost schimbat niciodată. Dimpotrivă, Biserica a recunoscut întotdeauna, încă din vremea lui Origen, variantele textuale din manuscrise. Declarația de la Chicago despre inerranța Bibliei, articolul X, afirmă că „copiile și traduceri Sfintei Scripturi sunt Cuvântul lui Dumnezeu în măsura în care redau cu credincioșie originalul”. Principiile științifice ale criticii textuale îngăduie reconstituirea textului original al Noului Testament cu o exactitate remarcabilă din mii de manuscrise păstrate. Cele mai vechi manuscrise ale Evangheliei după Marcu nu conțin încheierea lungă (Marcu 16:9-20), și există dovezi convingătoare că ea nu făcea parte din textul original al lui Marcu. Încheierea lungă îi asigură pe credincioși, în versetul 18, că „vor lua în mână șerpi; dacă vor bea ceva de moarte, nu-i va vătăma”. Deoarece aceasta nu se afla în textul original, nu este mesajul autoritar al lui Dumnezeu pentru Biserică. În mod asemănător, 1 Corinteni 14:34-35 ar avea autoritate **numai dacă** s-ar afla în epistola originală a lui Pavel.

Șapte motive care reies din manuscrise și **nouă** motive care reies din cuvintele acestor versete mă conving pe mine și pe mulți alții că ele nu se aflau în epistola originală a lui Pavel, ci au fost adăugate mai târziu. Acum voi rezuma doar trei.

În primul rând, sensul evident al acestor versete contrazice afirmațiile din acest capitol că „**toți**” au voie să învețe pe alții și să proorocească, precum și constatarea din capitolul 11:5 că femeile prorocesc.

În al doilea rând, în manuscrisele epistolelor lui Pavel nu există niciun alt pasaj de text care să fie nici măcar aproximativ atât de lung și care să stea (în manuscrise diferite) în două locuri diferite, atât de departe unul de altul, fără să existe un motiv evident pentru aceasta.

În al treilea rând, cea mai veche Biblie marchează aceste versete ca o adăugire ulterioară, neautentică.²¹

Voi trata acum aceste puncte.

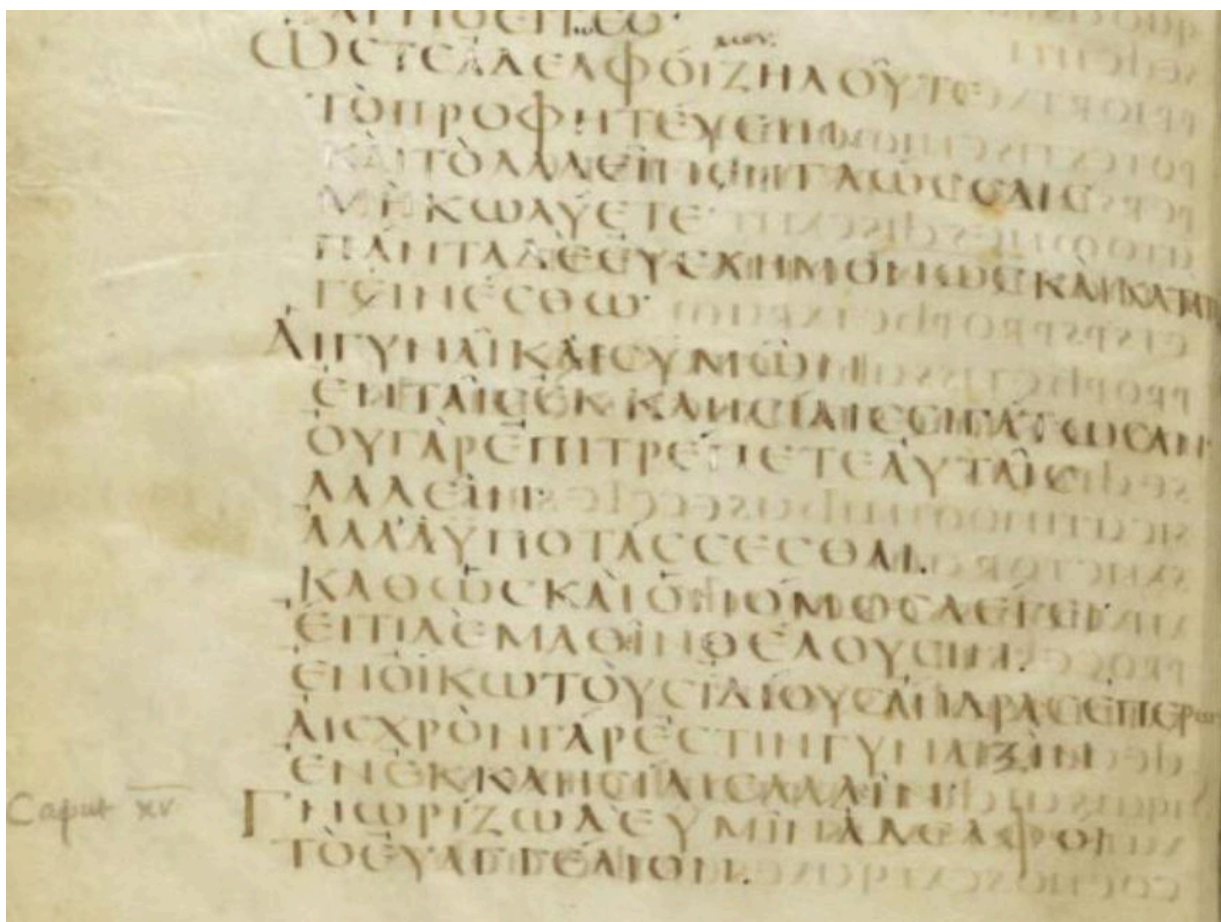
În primul rând, aceste versete contrazic multe alte afirmații din acest capitol.

Ca să evite contradicțiile, mulți spun că Pavel reduce la tăcere **doar flecăreala deranjantă** sau, cum s-a propus pentru prima dată în 1962²², **doar evaluarea** prorociilor. Dar aceste interpretări nu se potrivesc cu cererea nerestricționată de tăcere, care este repetată de trei ori cu insistență în acest pasaj. Dacă versetul 34 interzice doar evaluarea prorociilor, atunci versetul 34 **îngăduie** și vorbirea care în versetul 35 **este interzisă**. Doar a pune întrebări din dorința de a învăța ceva este cu totul altceva decât a evalua prorocii, și rareori deranjează. Aceste interpretări duc la situația în care Pavel ar contrazice ceea ce tocmai a scris.

În al doilea rând, în toate manuscrisele grecești „occidentale” aceste versete urmează după versetul 40, dar în cele mai multe alte manuscrise urmează după versetul 33.

Iată faimosul Codex D „occidental” din secolul al VI-lea. Primul paragraf complet al acestei imagini este sfârșitul capitolului 14. Paragraful următor sunt versetele 34-35. Cu ultima secțiune începe capitolul 15.

Codex D (06) Claromontanus „occidental”

Sursa imaginii: Bibliothèque nationale de France

Cele două locuri diferite în care stau versetele 34-35 sugerează că cineva le-a scris pe margine, iar copişti de mai târziu le-au introdus fie după versetul 33, fie după versetul 40. Permiteţi-mi să explic:

Principiul **de bază** în stabilirea textului **original** al Sfintei Scripturi este: „Textul care explică cel mai bine apariţia **tuturor** celorlalte texte este, cu cea mai mare probabilitate, textul original.”

Niciun manuscris al vreunei epistole a lui Pavel nu mută **vreun** bloc mare de text **nici măcar aproximativ** atât de departe fără un motiv vizibil, şi niciun cititor din primele timpuri nu a criticat poziţia acestui text.²³ Dar era **obişnuit** ca scribii să copieze textul de pe margine **în** textul principal.

Codex Vaticanus din secolul al patrulea conţine, de exemplu, 20 de locuri cu text vechi pe marginea textului Evangheliei după Matei. Toate, în afară de 3, se află în textul principal al practic tuturor manuscriselor ulterioare.

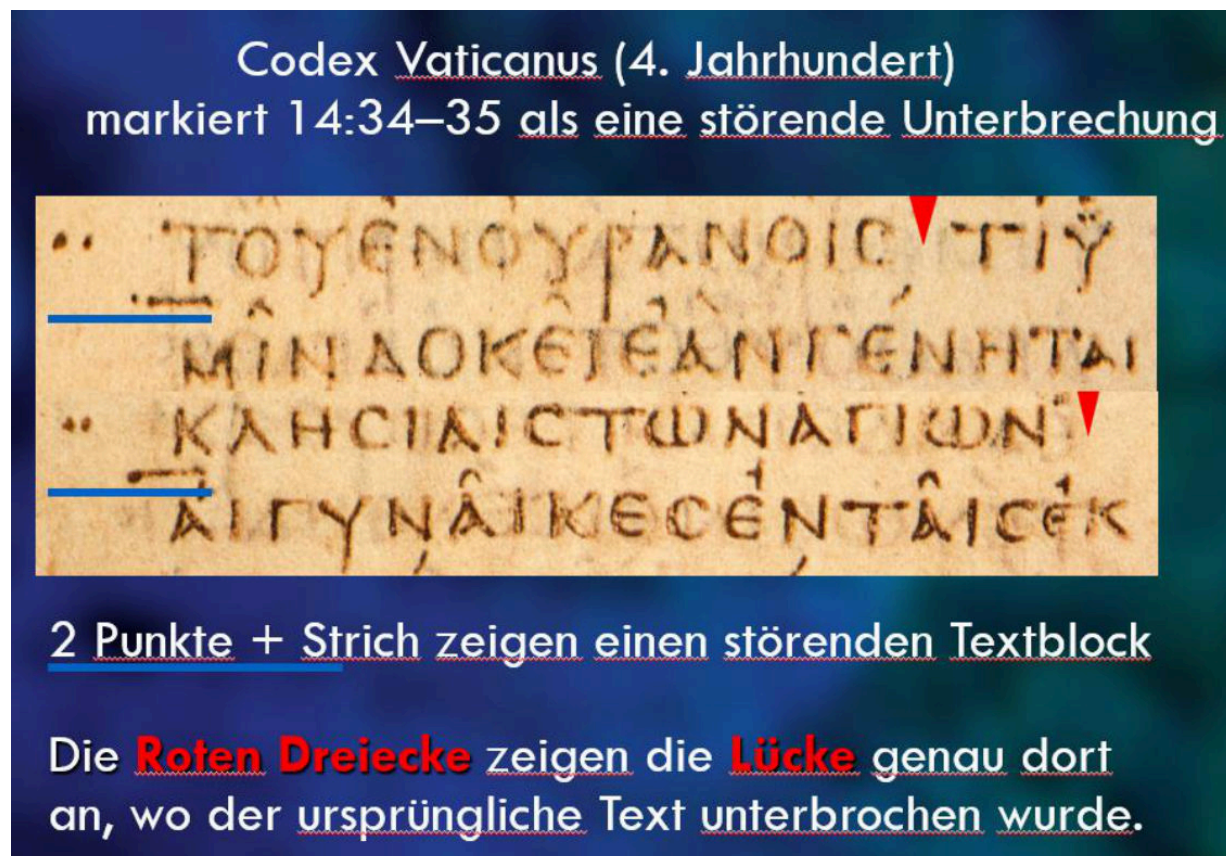
Grecii credeau cu tărie că femeile trebuie să tacă în adunările publice.²⁴ Aşa că nu este de mirare că un cititor, cândva **înainte de anul 200 d.Hr.**, a adăugat pe margine „înţelepciunea cunoscută sau curentă” pe care o exprimă aceste versete.

Singura explicaţie pentru cele două locuri în care stau aceste versete, care se potriveşte cu obiceiurile cunoscute ale scribilor, este că cineva a scris mai întâi aceste două versete pe marginea unui manuscris, iar copişti de mai târziu le-au introdus fie după versetul 33, fie după versetul 40.

Bunul-simţ cere să admitem că ceva **obişnuit** - introducerea textului de pe margine în textul principal - este mai probabil decât ceva atât de **neobişnuit**, încât nu se cunoaşte niciun alt caz - mutarea unui text atât de lung atât de departe fără un motiv evident.²⁵

În al treilea rând, cea mai veche Biblie a noastră, Codex Vaticanus, care este lăudat pe scară largă pentru exactitatea lui, marchează aceste versete, care le reduc pe femei la tăcere în biserică, **ca o întrerupere neautentică, falsă**.

Triunghiul roșu din imaginea de jos marchează locul în care textul original din 1 Corinteni 14:34-35 a fost întrerupt.

În 15 locuri din Codex Vaticanus, două puncte și o liniuță orizontală, împreună cu un **spațiu gol**, marchează exact locul unde textul original a fost întrerupt.

În alte manuscrise s-au păstrat, în toate cele **15 locuri**, întreruperi de cel puțin **patru** cuvinte. Asemenea întreruperi lungi apar în medie doar o dată la 83,5 rânduri ale textului din Vaticanus.

Dacă aceste simboluri **nu** ar avea nimic **de-a face** cu întreruperile false și dacă s-ar alege fără încetare, în fiecare secundă, timp de 100 de mii de miliarde de **ani**, câte 15 rânduri la întâmplare din Vaticanus, probabilitatea ca toate cele 15 rânduri să coincidă **măcar o singură dată** cu o întrerupere de patru sau mai multe cuvinte este mai mică decât unu la două mii.²⁶

Mai mult, aceste întreruperi lungi nu apar oriunde pe aceste rânduri, ci exact **la un spațiu gol, la toate cele 15** simboluri de două puncte și liniuță ale scribilor originali.

Acest scrib a explicat de trei ori în Isaia că liniuțele orizontale marchează textul adăugat și, în toate cele trei cazuri, exact ca la cele 15 din Noul Testament, a lăsat un **spațiu gol** în text, exact acolo unde textul adăugat întrerupe textul original. **Numai** scribul original putea lăsa spații goale în text.

Aprecierea acestui scrib, că „femeile să tacă” este un text fals, nu poate fi respinsă ușor, din două motive.

În primul rând, ambele ediții standard ale Noului Testament grecesc sunt de acord cu acest scrib că blocurile de text introduse la **toate celelalte** simboluri de două puncte și liniuță sunt adăugiri neautentice.

În al doilea rând, varietatea manuscriselor care conțin aceste adăugiri arată că acest scrib avea acces la **mult mai multe** texte ale Noului Testament din vremea dinaintea Vaticanusului decât avem noi astăzi.

Este adevărat însă că versetele 34-35 apar undeva (adică după versetul 33 sau 40) în toate manuscrisele păstrate, ceea ce cere o inserare extraordinar de timpurie. Dar nu numai Vaticanus le marchează ca neautentice. Episcopul Victor a pus să se scrie pe marginea de jos a Codexului Fuldensis un text corectat, care omite aceste versete, iar textul neoccidental MS 88 le omite după versetul 33, dar le introduce după versetul 40, cu simboluri care arată că ele ar trebui să urmeze după versetul 33. Deoarece aceste versete nu apar în martorii textului lui Victor pentru 1 Corinteni, afirmația lui Dan Wallace „că aceste versete apar în toți martorii textului pentru 1 Corinteni” nu este adevărată (<https://bible.org/article/textual-problem-1-corinthians-1434-35>). Cercetătorii textului atribuie diferitelor texte din unul și același manuscris semne de manuscris diferite. 14:34-35 nu apare în toate textele care sunt deosebite prin aceste simboluri de manuscris separate. **Nu este adevărat că textul din 14:34-35 este „sprijinit” de toate manuscrisele.**

Pe baza premisei sale greșite, Wallace obiectează „că ele trebuie să se fi strecurat în text în cel mai timpuriu stadiu al transmiterii ... în documentul original.” Că așa ceva este posibil o arată preluarea **rapidă și generală** a verbului „a se supune” în Efeseni 5:22²⁷: Chiar dacă aceste versete 34-35 au fost adăugate abia târziu în secolul al doilea, s-ar putea explica ușor de ce ele stau undeva în toate manuscrisele păstrate.

Mulți experți de frunte în studiul textului ajung la concluzia că Pavel nu a scris aceste versete.²⁸ Noua traducere greco-ortodoxă a lui David Bentley Hart respinge aceste versete ca „aproape sigur neautentice”. În noua Biblie a Societății Biblice Germane (Deutsche Bibelgesellschaft) se spune că aceste versete „contrazic ceea ce spune Pavel în capitolul 11” și că sunt „probabil o inserare ulterioară”. („BasisBibel; citat: 14:34, Versetele 34-35 contrazic ceea ce spune Pavel în 1 Corinteni 11:2-16 despre rolul femeilor în biserică. Aici este vorba probabil de o inserare ulterioară.”)

Să rezumăm încă o dată ce învățăm cu adevărat Biblia despre aceste patru obiecții:

1. Bărbații și femeile ar trebui să conducă **împreună**.
2. Femeile **au voie** să învețe pe alții în biserică.
3. Pavel îi încurajează pe **toți** credincioșii să râvnească la slujba de **episcop**.
4. Biblia le încurajează pe femei să **vorbească** în biserică și chiar să proorocească.

O cercetare atentă a acestor patru motive, despre care **credeam** că limitează autoritatea la bărbați, arată că Biblia învață, dimpotrivă, că femeile și bărbații sunt în aceeași măsură liberi să conducă așa cum îi înzestrează și îi călăuzește Dumnezeu.

Problema acestor patru obiecții împotriva includerii femeilor în conducere nu este doar că niciunul dintre textele pe care se sprijină nu o întemeiază de fapt. Problema lor hotărâtoare este că atât de multe **principii de bază** ale Bibliei li se **opun direct**, inclusiv următoarele principii teologice ale lui Pavel, potrivit cărora bărbatul și femeia sunt **egali**:

Amândoi sunt creați în aceeași măsură după **chipul lui Dumnezeu**.

Amândoi sunt rânduiți în aceeași măsură să **stăpânească** peste pământ.

Amândoi sunt înzestrați cu **binecuvântarea creației**.

Amândoi sunt înzestrați cu **însărcinarea dată la creație**.

Amândoi sunt egali în drepturi **în Hristos**.

Supunerea **reciprocă** în **biserică** presupune egalitatea bărbatului și a femeii, la fel ca supunerea **reciprocă** în **căsnicie**,

unitatea trupului lui Hristos,

preoția **tuturor** credincioșilor,

libertatea în Hristos,

noua creație, care a început deja.

Duhul îi înzestrează pe **toți** credincioșii pentru slujire.

Natura conducerii bisericii ca **slujire** este valabilă pentru bărbați și femei **în aceeași măsură**.

Pavel introduce concluzia sa despre felul în care bărbații și femeile trebuie să conducă serviciul divin în rugăciune și prorocie, în 1 Corinteni 11:11, cu cuvântul pe care îl folosește iar și iar ca să încheie o discuție și să sublinieze ce este **important**.²⁹ „Totuși, în Domnul, femeia nu este fără bărbat, nici bărbatul fără femeie.” În Galateni 3:28 se spune în mod asemănător: „Nu mai este ... bărbat și femeie; fiindcă toți sunteți una în Hristos Isus.”

Formularea lui Pavel și locurile paralele lasă să se înțeleagă că aceasta descrie biserica. El tocmai îl muștrase pe Petru pentru că se retrăsese de la părtășia de la masă cu neevreii, pentru că aceasta contrazicea Evanghelia. A le exclude pe toate femeile de la conducerea bisericii contrazice cu siguranță și mai mult Evanghelia și unitatea noastră în Hristos.

Note

1. LSJ9 801; D. Dhimitrakou, Μεγά Λεξικόν Όλης της Ελληνικής Γλώσσας (9 vols.; Athens: Oikos Dhimitrakou, 1933–1950) 5:3880 [using the OdysseyUBSU font from LaserGreek in Unicode linguistsoftware.com]].
2. Moulton și Milligan, Friedrich Preisigke, Pierre Chantraine, S. C. Woodhouse, completările la LSJ ale lui E. A. Barber, R. Renhan și P. G. W. Glare și cele treisprezece lexicoane suplimentare pe care le numește Richard S. Cervin, „Does Kephālē mean 'Source' or 'Authority Over' in Greek Literature? A Rebuttal,” Trinity Journal 10 NS (1989) 85-112, aici 86-87.
3. Se referă la versiunea grecească cel mai bine atestată a Scripturilor ebraice, așa cum se găsește în edițiile Rahlfs și Göttingen ale Septuagintei, cunoscută și ca LXX. Bibliile noastre englezești traduc cele mai multe dintre ele prin „cap”, de exemplu NASB de 116 ori și ASV de 115 ori, pentru că „leader” este în engleză un sens obișnuit al cuvântului „cap” (head).
4. eis kephalēn
5. De exemplu, adăugarea „drept stăpânitor peste ei” după „drept cap” în Judecători 11:11 dă expresiei „drept cap” un sens care altfel n-ar fi fost limpede pentru cititorii greci.
6. „capul (κεφαλή), din care iese oț tot trupul ... crește” în Coloseni 2:19; Efeseni 4:15-16. Coloseni 1:18 explică: „El este capul [αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλή] trupului, al Bisericii, ὅς ἐστιν ἡ ἀρχή, care este «izvorul [«originea» (NEB)] vieții trupului» (TEV/GNT). 1:16-17: „căci prin El au fost făcute toate ... toate au fost făcute prin El ... și toate se țin prin El” ... „prin sângele crucii” (1:20) Hristos „v-a împăcat prin trupul Lui de carne, prin moarte” (1:22). 1 Corinteni 11:3abc, 4b, 5b. Observați trimiterile spațiale din Efeseni 1:20-22: „în locurile cerești, mai presus de ... sub ... L-a dat, pe Cel mai presus

de toate lucrurile, Bisericii [τῇ ἐκκλησίᾳ].” Coloseni 2:9-10: „Căci în El locuiește trupește toată plinătatea Dumnezeirii, și voi ați ajuns la plinătatea vieții în El, care este încununarea oricărei stăpâniri.”

7. Fiecare cuvânt înrudit din Noul Testament se referă la conducere; cf. Philip B. Payne, „What About Headship? From Hierarchy to Equality”, în *Mutual by Design: A Better Model of Christian Marriage* (ed. E. Beyer; Minneapolis, MN: CBE 2017) 150-152.
8. Cf. mai ales Eldon J. Epp, *Junia: The First Woman Apostle* (Minneapolis: Fortress, 2005) 110–21 și Richard Bauckham, *Gospel Women: Studies of the Named Women in the Gospels* (Grand Rapids: Eerdmans, 2002) 165–186.
9. Aceasta explică de ce Pavel le-a interzis în mod expres femeilor din Efes să-și însușească autoritatea pentru a învăța un bărbat și de ce acest pasaj conține un imperativ: „Femeile să învețe” (1 Timotei 2:11).
10. În jurul anului 370 d.Hr., Sfântul Vasile, Scrisorile 69, rândul 45: „El [episcopul Romei] poate exercita el însuși deplina autoritate [αὐθεντῶσα] în această chestiune, alegând oameni care sunt în stare să îndure ostenele unei călătorii.” Roy J. Deferrari, St. Basil 2:40-43 (LCL).
11. Philip B. Payne, „1. Tim 2.12 and the Use of οὐδέ to Combine Two Elements to Express a Single Idea”, NTS 54 (2008): 235-53 cercetează fiecare folosire a lui οὐδέ de către Pavel. Philip B. Payne, „Οὐδέ [oude] Combining Two Elements to Convey a Single Idea and 1 Timothy 2:12,” în *Missing Voices: Broadening the Discussion on Men, Women, and Ministry*, ed. Hilary Ritchie (Minneapolis: CBE International, 2014), 24-34, răspunde la obiecții și ilustrează această folosire a lui οὐδέ în literatura grecească.
12. Exodul 15:21; Judecători 5:2–31; 1 Samuel 2:1–10; 25:24–31; Proverbe 31 (31:1: „o rostire inspirată pe care l-a învățat-o mama lui”, NIV) și Luca 1:25, 42–45, 46–55.
13. C. E. B. Cranfield, *The Epistle to the Romans* (ICC; Edinburgh: T&T Clark, 1979) 2:781.
14. 1 Timotei 3:1. Aceasta îi încurajează pe toți credincioșii să râvnească la slujba de episcop.
15. Douglas J. Moo, „The Interpretation of 1Timothy 2:11–15: A Rejoinder,” *Trinity Journal* 2 NS (1981) 198–222, at 211; Thomas R. Schreiner, „Philip Payne on Familiar Ground: A Review of Philip B. Payne, *Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters*” *JBMW* (Spring 2010) 33–46, at 35.
16. Din inscripțiile funerare se vede că această expresie exprimă credințioșia.
17. De aceea, orice afirmație că un singur cuvânt din ea ar funcționa și ca cerință separată folosește greșit expresia și cere un dublu sens. Este greșit să izolezi un singur cuvânt dintr-o expresie idiomată și să interpretezi acest cuvânt ca pe o cerință separată.
18. Ioan Gură de Aur a scris: „Unii au crezut că versetul 11 este spus despre femei în general, dar nu este așa, căci de ce ar introduce el ceva despre femei care îi întrerupe tema? El vorbește despre cele care au rangul de diaconițe.” NPNF1 13:763; NPNF1 13:116.
19. Tim Friberg, coautor al lucrării *The Analytical Greek New Testament*, a stabilit aceste cifre pe baza a două numărări făcute prin întregul Nou Testament grecesc.
20. G. H. Hugenberger, „Women in Church Office: Hermeneutics or Exegesis? A Survey of Approaches to 1 Timothy 2:8-15” *JETS* 35/3 (1992) 341-60, la 360 n. 78: „Normele care folosesc o terminologie orientată spre bărbați ar trebui interpretate în general astfel încât să cuprindă ambele sexe.”
21. Codex Vaticanus B, care este considerat pe scară largă cel mai de încredere manuscris grecesc al Noului Testament.
22. W. Klein, „The Church and the Prophets,” *ATR* 44 (1962) 8.
23. Ulrich Schmid, „Conceptualizing 'Scribal' Performances: Reader's Notes,” în *The Textual History of the Greek New Testament: Changing Views in Contemporary Research*, ed. Klaus Wachtel și Michael Holmes (Atlanta: SBL, 2011), 49-64, aici 62, 50, 58: „Cititorii ... reacționau la ceea ce citeau, adăugând comentarii pe margine. . . Unele dintre aceste note s-ar putea să fi fost copiate în text de scribi care trebuiau să copieze un astfel de [manuscris] «înfrumusețat». . . Înclinația scribilor, cel puțin din punctul de vedere al celor vechi, pare să fi fost aceea de a prelua notele marginale în textul principal.”
24. De exemplu Plutarh, Aristofan, Aristotel, Sofocle, Democrit, Aelius Aristides și mulți rabini.
25. Aceasta se numește „probabilitate de transcriere”. Acesta este un caz unic. Motivul principal pentru care îl recunoaștem ca text marginal nu subminează credibilitatea niciunui alt text.
26. Dacă liniuțele și punctele n-au nimic de-a face cu inserările, probabilitatea ca aceasta să se întâmple undeva în toate cele 15 rânduri este unu la 83,5¹⁵. Aceasta este mai puțin de unu la 6,6880134 x 10²⁸ (10²⁸ = 100 de mii de miliarde înmulțit cu 100 de mii de miliarde). Un an are 31.536.000 de secunde.
27. Cum arată practic toate edițiile grecești, în cele mai vechi manuscrise ale textului din Efeseni 5:22 nu există verbul „a se supune”. În comentariul lui Ieronim se spune că în manuscrisele grecești, în versetul 22, verbul „a se supune” din

versetul 21 nu este niciodată repetat. Textul UBS spune că este „aproape sigur” că „a se supune” a fost adăugat mai târziu. Primul manuscris în care apare undeva în versetul 22 o formă a verbului „a se supune”, Codex Sinaiticus, a fost scris în jurul anului 360 d.Hr. Dar după aceea, fiecare manuscris păstrat conține „a se supune”. Deoarece niciun manuscris ulterior nu a înlăturat „a se supune”, nu este plauzibil ca „a se supune” să fi fost înlăturat din toate cele mai vechi manuscrise. Pavel a scris de fapt: „Supuneți-vă unii altora în frica lui Hristos, voi, soțiilor, propriilor voștri bărbați ...”. Prin urmare, supunerea soției depinde, în ce privește verbul ei, de „supuneți-vă unii altora”. Pronumele reciproc cere o supunere reciprocă. Deci nu se poate referi la supunerea față de un superior. „A se supune” înseamnă aici mai degrabă „supunere în sensul unei cedări de bunăvoie, din dragoste”, BDAG 1042. În Coloseni 3:18 se spune că femeia trebuie să se supună „cum se cuvine în Domnul”. Motivul pe care îl dă Biblia pentru supunerea femeii nu este o ierarhie a sexelor instituită de Dumnezeu, ci „pentru ca să nu se vorbească de rău Cuvântul lui Dumnezeu” [Tit 2:5]: să se poarte astfel încât să nu încalce normele culturale. Cf. „pentru ca, chiar dacă unii dintre soții lor nu ascultă de Cuvânt, să fie câștigați fără cuvânt prin purtarea soțiilor lor ... Soții se supun în același fel [propriilor lor soții], locuiesc împreună cu ele în chip înțelept, recunoscându-le ca pe un vas feminin mai slab [BDAG 208, *gynaikeios*, «feminin».] și prețios, și dați-le cinstea pe care o merită ca împreună-moștenitoare ale harului vieții, ca să nu fie împiedicate rugăciunile voastre” [1 Petru 3:1, 7].

28. Philip B. Payne, *Man and Woman, One in Christ* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2009) 226-227 aduce cincizeci și cinci de studii care ajung la această concluzie. Între ele se numără cel mai renumit cercetător evanghelic al textului, Gordon Fee, și, recent, Richard Fellows. Principalul cercetător romano-catolic, Joseph Fitzmyer, a constatat că „**majoritatea** interpreților de azi” ajung la concluzia că este vorba de o adăugire ulterioară. Cercetătoarea textului Kim Haines-Eitzen constată că aceasta o spun „aproape toți cercetătorii de azi”.
29. BDAG 826, „a încheia o discuție și a sublinia ce este esențial”; A. T. Robertson, *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research* (Nashville, TN: Broadman Press, 1934), 1187, invocându-l pe Blass, "to single out the main point." BDF§449 (p. 234) „la Pavel, pentru a încheia o discuție și a sublinia ce este esențial.”